

OSNOVA VII: Vzdělávání žáků s tělesným postižením (TP)

Somatopedie

Zdravotní postižení

- jedinci nemocní
- jedinci zdravotně oslabení
- osoby s jakýmkoliv druhem postižení

Tělesné postižení

- heterogenní skupina, jejímž společným znakem je omezení v pohybu
- TP zasahuje do celé osobnosti jedince
- čl., který je **omezen** v pohybových schopnostech v důsledku poškození **podpůrného nebo pohybového** aparátu nebo **jiného organického** poškození
 - přímé postižení hybného ústrojí
 - postižení centrální
 - postižení periferní NS (amputací, deformacemi, vývojovými vadami apod.)
 - druhotné
 - CNS i periferní NS je bez patologických změn, hybnost je omezena z jiných příčin (důsledky chorob srdečních, revmatických, kostních apod.)

Klasifikace TP (dle místa postižení)

- **obrný** - postihují centrální a periferní nervovou soustavu
- **deformace**- vrozené nebo získané vady, které se vyznačují nesprávným tvarem některé části těla
- **malformace** - patologické vyvinutí různých částí těla
- **Amputace – umělé** (operativní) odnětí části těla, končetiny nebo její části

Obrny

- **mozková obrna (DMO)**, dnes užíván pouze výraz mozková obrna
- dětská obrna (DO) – u nás se nevyskytuje (očkování)
- mozkové záněty (encephalitis) – po odeznění nemoci se příznaky většinou ztrácejí
- mozkové nádory – po operaci mohou nastat následky v pohyb. oblasti, afázie, epilepsie
- mozkové příhody (důsledek krvácení do mozku a mozkové embolie)
- **traumatické obrny** – vznik při úrazu a poranění hlavy (komoce, komprese, kontuze cerebri)
- **obrna páteře** – vlivem onemocnění nebo úrazu páteře s poraněním míchy
- rozštěp páteře (spina bifida) – nesprávné uzavření páteřního kanálu nejčastěji bederní oblasti
...

Deformace

a) **vadné držení těla**-změny zakřivení páteře, labilní a nestálé držení těla

- **skoliózy** - deformace v rovině frontální, projevují se vychýlením od středové roviny podle místa
- **kyfózy** – deformace v rovině sagitální
 - zvýšená hrudní kyfóza
 - zvětšená krční lordóza
 - plochá záda
 - zvětšená bederní lordóza

b) **nesprávný vývoj kyčelního kloubu**

- jednostranné nebo oboustranné
- vrozené nebo nedostatečný vývoj kyčelního kloubu
- úplným vykloubením
- Perhesova choroba

c) **progresivní svalová dystrofie (myopatie)**

d) **dědičné onemocnění svalů** - vzniklé na podkladě dědičné metabolické poruchy

- forma postihující ramenní pletenec
- forma postihující pánevní pletenec

Malformace

patologické vyvinutí různých částí těla

- amélie - částečné chybění končetiny
- fokomelie – neúplná periferní část končetiny navazuje přímo na trup

Amputace

umělé (operativní) odnětí části těla, končetiny nebo její části

- po úrazu
- cévní onemocnění
- zhoubné nádory a končetinách
- sepse infekčního původu

Kompenzační pomůcky

na sebeobsluhu

- stolování (držáky příborů, sklenic, talířů ...)
- oblékání (navlékače ponožek, speciální věšáky)
- osobní hygiena (sedačky do vany, protiskluzové podložky, antidekubitní podložky, kartáče na umývání s přísavkami...)

na vzdělávání

- držáky na tužky, pera
- těžítka, lepící folie, stojany na knihy
- speciálně upravené klávesnice, upravená myš k PC
- prizmatické brýle, speciálně připevněná zrcadla na čtení
- speciálně upravené lavice, lehátka, klekátka, stolky na postel

na pracovní činnosti

- násadky s držáky pracovního náčiní
- skládací podavače
- držáky telefonního sluchátka
- škrabka na zeleninu, pracovní desky s hroty

- pákové nůžky

na rozvoj pohybových dovedností

- kauter (na rozvoj lezení)
- rolátor, kozičky, berle, hole
- pojízdné rámy s opěrkami, s lavičkou
- vozíky

druhy podle:

- velikosti a tvaru (děti – dospívající – dospělí)
- způsobu pohonu (kola, trojkolky, mechanické, elektrické)
- možnosti skladování (skládací, pevné)
- konstrukce (velká a malá kola, různé doplňky, pásy, klíny)

Mozková obrna

rané poškození mozku vzniklé před porodem, za porodu nebo krátce po něm, projevující se převážně v poruchách hybnosti

etiologie

- prenatální faktory – anoxie, infekce v časném těhotenství, nezralost plodu
- perinatální příčiny – protrahovaný porod, užití množství analgetik, anestetik
- postnatální příčiny – úrazy hlavy, infekce CNS, bronchopneumonie, enteritidy, dyspeptické stavy novorozenecká žloutenky při RH inkompatibilitě

formy DMO (Lesný 1989)

- spastické
- nespastické
- lehké mozkové dysfunkce

Dělení spastických forem MO

hemiparetická

- obrna H i D končetiny jedné poloviny těla s převážným postižením horní končetiny (ohnuta v lokti), dolní napjatá, zkroucená, (našlapuje na špičky)
- kognitivní kapacita lehce subnormální (LH- snížení rozumových schopností, PH - rozumové schopnosti v normě)

diparetická

- postiženy jsou zejména abduktory stehů nohy ve vnitřní rotaci, nůžkovitá chůze (kolena o sebe třou) a po špičkách
- dobrá prognóza kognitivního vývoje

kvadraparetická

- obrna všech čtyřech končetin s převážným postižením dolních končetin (pokud vznikla zdvojením formy diparetické, nebo horních končetin (pokud vznikla jako zdvojená forma hemiparetická)
- nejméně příznivá prognóza kognitivního vývoje

Dělení nespastických forem

- hypotonická – snížené svalové napětí (vyskytuje se v koj. věku později se mění na spastickou nebo dyskinetickou (kolem 3. roku)
- dyskinetická – nepotlačitelné mimovolní pohyby při pokusu o volný pohyb
- mozečková – snížení svalového napětí a poruchy pohybové koordinace. Relativně vzácná forma, vedoucí k velmi těžkému pohyb. postižení, prakticky vždy přítomno velmi těžké postižení intelektu

Literatura, zdroje

- PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 3. přeprac. a rozš. vyd. Brno: Paido, 2010. 401 s. ISBN 9788073151980.
- FIALOVÁ, Ilona, Dagmar OPATŘILOVÁ a Lucie PROCHÁZKOVÁ. *Somatopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2012. ISBN 978-80-7315-233-8.
- KRAUS, Josef, Dagmar OPATŘILOVÁ a Lucie PROCHÁZKOVÁ. *Dětská mozková obrna: texty k distančnímu vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, c2005, 222 s. ISBN 80-247-1018-8.
- OPATŘILOVÁ, D. *Metody práce u jedinců s těžkým postižením a více vadami*. Brno: JEMU, 2005. ISBN 80-210-3819-5.